

В. О. МЕЛЬНИК

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ВІД 1990-Х РОКІВ ДО СЬОГОДНІ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2017, вип. 54(3), с. 53–58

Взаємодія з Європейським Союзом на сьогодні є найбільш пріоритетною метою роботи органів державної влади України. Для ефективнішого функціонування державних інститутів щодо євроінтеграції Президентом України було сформульовано сфери відповідальності всіх гілок влади за виконання зобов'язань, які були вироблені згідно з планом інтеграції. На постійній основі створюються різноманітні робочі групи та комісії, які аналізують хід реалізації виконання УПС та ухвалюють плани дій для реалізації стратегії України до європейської спільноти.

З часу здобуття Україною незалежності її інтеграція до Європейського Союзу стала для неї одним із головних політичних та економічних пріоритетів. Пояснення такого вибору України дуже просте — на сьогодні Європейський Союз відіграє визначну роль у забезпеченні стабільності та безпеки європейського континенту в різних сферах — економічній, політичній та військовій.

Етап відносин Україна — ЄС (1995–1999 рр.) характеризувався актуалізацією відносин у торговельно-економічній сфері та визнанні європейських прагнень України. Ратифікація УПС і поступова реалізація її положень досягли певного прогресу в розвитку відносин між Україною та ЄС і були супроводжені та закріплені важливими етапними подіями в процесі зближення: набуття Україною членства в раді ОБСЄ; залучення до програми “Партнерство заради миру”; ратифікація Україною Європейської конвенції з прав людини; початок переговорного процесу щодо вступу до СОТ; визнання за Україною статусу країни з ринковою економікою, прийняття Радою ЄС Плану дій щодо України для визначення напрямів взаємодії та розвитку відносин; ратифікація УПС з боку ЄС та інституалізація відносин з Україною (створення української частини механізмів інституційного співробітництва), запровадження проведення щорічних самітів Україна — ЄС, затвердження Указом Президента України 11 червня 1998 року “Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”. З боку ЄС підкреслювалася поетапність і першочерговість завдань для України: приєднання до СОТ, формування зони вільної торгівлі з ЄС [6].

Наступний етап (2000–2004 рр.) характеризувався переходом від декларативної дипломатії до матеріалізації гасла інтеграційного просування до ЄС. Реалістичне усвідомлення труднощів і тривалості процесу адаптації до політико-економічних вимог ЄС (відповідність “Копенгагенським критеріям”) допомогли Україні визначитися зі стратегічними і тактичними цілями щодо розбудови основи членства в ЄС: приведення національного законодавства відповідно до стандартів країн з ринковою економікою; імплементація положень УПС; входження до ЄАВТ і ЄЕЗ; набуття членства у СОТ; поглиблення співпраці у воєнно-політичній сфері, зокрема з НАТО; створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС; набуття статусу асоціації з ЄС (з перспективою членства або без неї).

Надалі стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений і розвинений у Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України від 14 вересня 2000 року, Декларації Україна – ЄАВТ (19 червня 2000 р.), а також у положеннях Закону України “Про основи національної безпеки України” (липень 2003 р.) [1].

З боку ЄС важливими етапними для України заходами були: формування домовленості про подальшу фінансову підтримку України з боку Євросоюзу (Паризький саміт Україна – ЄС, 15 вересня 2000 р.); підтвердження готовності продовжувати співробітництво і підтримку України в адаптації законодавства (Копенгагенський саміт Україна – ЄС, 4 липня 2002 р.); підтвердження з боку ЄС готовності продовжувати співробітництво та надавати підтримку Україні на шляху політичних та економічних реформ (Ялтинський саміт Україна – ЄС, 7 жовтня 2003 р.).

Досягненням цього етапу стало усвідомлення українською елітою актуалізації європейського вибору в контексті багатовекторності геополітичного розвитку національної економіки, що підтверджувалося також активізацією відносин і в зовнішньоекономічній сфері. Зовнішньоторговельні тренди цього періоду були яскравим свідченням зазначеної трансформації.

На цьому етапі розвитку відносин між Україною та ЄС, незважаючи на наявність правової основи співробітництва та розширення торговельно-економічних зв'язків, суттєвих результатів на шляху реалізації євроінтеграційних прагнень України досягнуто не було [7].

На наступному етапі (2005–2010 рр.) відбувались переавантаження й активізація відносин України з ЄС на тлі закріплення проєвропейських політичних трендів. Закріплення в політичних колах України проєвропейських орієнтирів як результату президентських (2004 р.) і парламентських виборів (2006 р.) сформувало передумови щодо активізації зусиль України на шляху виконання задекларованих реформ. Системоутворюючими подіями цього періоду стали:

1. Підписання 21 лютого 2005 р. нового Плану дії Україна – ЄС на 2005–2007 рр. (був подовжений до 2009 р.) із переліком конкретизованих зобов'язань України у сфері зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ і заходів з розвитку співпраці з ЄС у секторальних сферах (продовження співробітництва у сфері роззброєння та

регіональної безпеки; розвиток торговельних зв'язків із перспективою підписання Угоди про зону вільної торгівлі; адаптація українського законодавства до норм і стандартів ЄС; спрощення візового режиму з ЄС; поліпшення інвестиційного клімату в Україні, проведення податкової реформи та оздоровлення управління державними фінансами) [5].

2. Започаткування з 2008 р. переговорів щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриє шлях до лібералізації руху товарів, капіталів і послуг, забезпечить широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання [3].

3. Досягнення політичних домовленостей про укладення майбутньої угоди у форматі Угоди про асоціацію, яка повинна була вибудовуватися на принципах політичної асоціації й економічної інтеграції (Паризький саміт 9 вересня 2008 р.).

4. Ініціювання і презентація 26 травня 2008 р. польсько-шведського проєкту “Східне партнерство” (як складової “Європейської політики сусідства”) для активізації співробітництва із безпосередніми адресатами: Україною, Молдовою, Грузією, Азербайджаном і Вірменією [8].

5. Ухвалення та прийняття Порядку денного асоціації (ПДА) Україна – ЄС (23 листопада 2009 р.) з метою підготовки та прискорення імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ключовим питанням ПДА України – ЄС стало проведення переговорів стосовно укладення Угоди про асоціацію на заміну УПС.

6. Підписання 24 червня 2010 р. Україною Угоди про зону вільної торгівлі з ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія – країни, які не є членами ЄС, але стратегічно належними до європейської географії).

Останній етап – з 2011 р. до теперішнього часу. Загострення проблем розбудови національної гео економічної моделі України в контексті розбалансування векторів інтеграційної співпраці України з ЄС та СНД.

Певні проблеми розбудови державою євроінтеграційного напрямку розвитку в часовому просторі співпали і частково були обумовлені початком відродження країнами СНД на чолі з Росією ідеї відновлення колишнього радянського простору у формі Євразійського союзу, завданням якого в економічному і стратегічному плані було протистояння Європейському Союзу. Для України чинниками, що обумовили формат національної гео економічної моделі, стали суперечності між прозахідним зовнішньополітичним, військово-стратегічним курсом країни та її жорсткою, до того ж односторонньою економічною (більшою мірою енергетичною) залежністю від Росії та блоком країн СНД при фактичному ігноруванні Україною участі в інституційних механізмах співпраці з останніми.

В укладанні Угоди про асоціацію України з ЄС були загрози не стільки економіці України, скільки економіці Росії. За утопічним мисленням російської сторони це повинно було призвести до знищення двосторонніх взаємовигідних торговельно-промислових зв'язків Росії й України та витіснення товарів російського виробництва товарами європейських і третіх країн.

Тому уряд України вирішив призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію і дію рішення Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. “Про підготовку до підписання проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами”. Завдяки зусиллям суспільства це не поставило крапку на шляху євроінтеграційних зусиль України, і, пізніше за часом, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стало знаковою подією в сучасній історії нашої держави.

Отже, основними подіями у розбудові євроінтеграційних відносин на цьому етапі стали: завершення в ході 15-го Саміту Україна – ЄС в Києві 19 грудня 2011 р. переговорів з майбутньої Угоди про асоціацію. Було оголошено, що загальне розуміння всього тексту Угоди про асоціацію досягнуто і відкрито шлях до технічного закінчення фінальної консолідованої версії Угоди про асоціацію; парафування 30 березня 2012 р. главами переговорних команд України та ЄС тексту майбутньої Угоди про Асоціацію; офіційне призупинення 21 листопада 2013 р. урядом України процесу підготовки до підписання Угоди про Асоціацію з Євросоюзом з наступною відмовою Президентом України В. Януковичем у ході Третього саміту Східного партнерства (Вільнюс, 28–29 листопада 2013 р.) підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, що спричинило соціальний супротив, політичне протистояння в суспільстві та акції громадської непокори. Внаслідок цього по всій Україні виникли масові демонстрації проти призупинення процесу євроінтеграції, що істотно вплинуло на подальший перебіг політичних та економічних процесів; 21 березня 2014 р. глави держав та урядів Європейського Союзу і прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк підписали політичні положення Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, що посилює підтримку України з боку ЄС. Окрім того, з боку ЄС було підтверджено рішучість підписати решту положень Угоди та прийнято рішення почати одностороннє зменшення або скасування митних зборів ЄС із товарів, які були вироблені в Україні (преференції діятимуть для України до 1 листопада 2014 р. або до моменту підписання і ратифікації економічної частини Угоди про асоціацію); 27 червня 2014 р. Україна та Європейський Союз під час саміту ЄС у Брюсселі підписали економічну частину Угоди про асоціацію, що передбачає глибоку економічну інтеграцію України з ЄС, а також створення глибокої та всеохопної зони вільної торгівлі. Угоду про асоціацію мають ратифікувати всі 28 країн – членів ЄС і Київ [2].

Угода про асоціацію між ЄС та Україною [4] стане однією з найбільш амбіційних двосторонніх угод, які коли-небудь уклалися між ЄС та третьою країною. Ця угода виходить далеко за межі традиційної лібералізації торгівлі; вона пропонує план модернізації економіки України за зразком економічної моделі, яка сьогодні успішно працює в країнах Центральної та Східної Європи. Ці кроки є підтвердженням спільного прагнення ЄС та України до політичної асоціації й економічної інтеграції.

Отже, Україна виконала усі вимоги щодо вступу до ЄС, основні з них: у травні 2008 року Україна приєдналась до СОТ. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом була повністю підписана 27 червня 2014 р.

16 вересня 2014 р. Угода про асоціацію була одночасно ратифікована Верховною Радою України та Європейським Парламентом. З 1 листопада 2014 р. набуло чинності часткове застосування деяких частин Угоди про асоціацію. Стаття 4 Угоди про асоціацію, у котрій йдеться про встановлення Поглибленої та Всеосяжної Зони Вільної Торгівлі (ПВЗВТ), частково вступила в силу 1 січня 2016 р. Також важливим кроком до зближення України з ЄС стало введення 11 червня 2017 р. безвізового режиму — це статус, що дав змогу громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн Європейського Союзу без попереднього звернення до посольства. З 1 вересня в повному обсязі вступила в силу дія Угоди про асоціацію між Євросоюзом та Україною.

Прагнення України до повномасштабної інтеграції в Європейські структури може розглядатись як практична підтримка єдиної і стабільної Європи.

Джерела

---

1. Адаптація досвіду європейського врядування в Україні у контексті реформування системи публічного управління : наук. розробка / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва, Н. М. Рудік. К.: НАДУ, 2009. 36 с.
2. Асоціація ЄС – Україна: що це дасть Вам [Електронний ресурс] // European Union External Action. An official website of the European Union. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/association_115x170_en.pdf (Дата звернення 2017.10.10)
3. Вплив створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ між ЄС та Україною на торгівлю сільськогосподарськими товарами. Київ, жовтень 2013 року [Електронний ресурс] / М. Риженков, С. Галько, В. Мовчан, Й. Радеке // Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2013/PolPap_01-2013_DCFTA_ukr.pdf (Дата звернення 2017.10.10)
4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association> (Дата звернення 2017.10.10)
5. *Буряк П. Ю., Гупало О. Г.* Європейська інтеграція та глобальні проблеми сучасності. К.: Хай-Тек Пресс. 2007. 316 с.
6. Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом та Україною від 16 червня 1994 р. Представництво Європейської Комісії в Україні, 1994. 98 с.
7. Україна в європейських міжнародних відносинах : наук. зб. К., 1998. 526 с.
8. 2nd Forum Science and Technology Days Poland-East. April 22–24, 2009. Białystok-Białowieża [Електронний ресурс] // Innovative Eastern Poland Association. URL: <http://www.bestofeast.mwci.eu/Files/documents/DNT2009/Forum%20Catalog.pdf>

Мельник В. О. *Співробітництво України та Європейського Союзу від 1990-х років до сьогодні. Європейський Союз — вибір, що відкриває для України нові перспективи співробітництва з розвиненими країнами Західного світу, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Україна повинна негайно створити команду, яка спеціалізуватиметься переговорами щодо інтеграції України в ЄС. Її повинно бути створено на дер-*

жавному рівні для безперешкодного прийняття рішень та належного виконання своїх завдань. Україна повинна також посилити свою Місію до Європейського Союзу і до своїх посольств у країнах – членах ЄС.

Melnik V. O. Cooperation between Ukraine and the European Union from the 1990s to the present. *The European Union is a choice that opens for Ukraine new prospects of cooperation with developed countries of the Western world, provides opportunities for economic development, strengthening of Ukraine's position in the world system of international relations. Ukraine should immediately create a team that will specialize in negotiations on the integration of Ukraine into the EU. It should be set up at the state level for unhindered decision-making and proper execution of its tasks. Ukraine should also strengthen its Mission to the European Union and its embassies in the EU member states.*

Мельник В. А. Сотрудничество Украины и Европейского Союза с 1990-х годов до наших дней. *Европейский Союз – выбор, который открывает для Украины новые перспективы сотрудничества с развитыми странами Западного мира, предоставляет возможности экономического развития, укрепления позиций Украины в мировой системе международных отношений. Украина должна немедленно создать команду, которая будет специализироваться на переговорах по интеграции Украины в ЕС. Ее необходимо создать на государственном уровне для беспрепятственного принятия решений и надлежащего выполнения своих задач. Украина должна также усилить свою миссию в Европейский Союз и в своих посольств в странах – членах ЕС.*

Надійшла 19 жовтня 2017 р.